

Prawo w pigułce

PAWELCZYK
KOZIK

KANCELARIA
RADCÓW
PRAWNYCH

Bartosz Pawelczyk
radca prawny

e-mail: b.pawelczyk@pawelczyk-kozik.pl

Agnieszka Wojcieszak
doktorantka WPIA UAM

Formularz zgody pacjenta na świadczenie zdrowotne

Problematyka zgody pacjenta na udzielenie mu świadczenia zdrowotnego stanowi przedmiot zainteresowania zarówno przedstawicieli prawa, jak i medycyny. Sporo uwagi poświęca się na określenie pojęcia, przedmiotu i charakteru prawnego zgody pacjenta. Natomiast sporadycznie można znaleźć analizy dotyczące formularzy zgody, dzięki którym pacjent może wyrazić swoją wolę. Tej kwestii chcielibyśmy się przyjrzeć się w tym numerze „Biuletynu Informacyjnego WIL”.

Wymóg uzyskania zgody pacjenta

Każde świadczenie zdrowotne wymaga uzyskania zgody pacjenta. Obowiązek uzyskania takiej zgody wynika z podstawowego prawa człowieka do bycia wolnym i do samostanowienia. Od jej udzielenia uzależnione jest więc zakwalifikowanie działań lekarza jako legalnych, tj. zgodnych z przepisami prawa. W konsekwencji lekarz musi respektować prawo pacjenta do podejmowania decyzji dotyczących jego zdrowia i życia. Dlatego też, aby rozpocząć rozważania na temat formularzy zgody pacjenta na świadczenia zdrowotne, należy najpierw dokonać próby zdefiniowania pojęcia „zgoda pacjenta”.

Polski ustawodawca nie sformułował definicji „zgody pacjenta” w żadnym akcie prawnym. Na gruncie prawa cywilnego, administracyjnego, karnego oraz medycznego stworzone zostały regulacje prawne dotyczące zgody pacjenta, jednakże w żadnej ustawie ani rozporządzeniu nie ma jej definicji. Powszechnie przyjmuje się, że słowo „zgoda” oznacza przyzwolenie lub aprobatę. Biorąc pod uwagę powyższe, można stwierdzić, że „zgoda” jest przyzwoleniem na działanie lekarza, które zmierza do ochrony zdrowia lub życia człowieka. Należy dodać, że ze skuteczną zgodą pacjenta mamy do czynienia tylko wtedy, gdy jest to zgoda pacjenta dobrze poinformowanego oraz świadomego konsekwencji, jakie niosą za sobą przyszłe działania lekarza.

Forma zgody pacjenta

W świetle obowiązujących przepisów przyjmuje się, że zgoda pacjenta może być wyrażona w sposób dowolny. Dowolność ta umożliwi pacjentowi wyrażenie swojej woli pisemnie, ustnie lub w sposób dorozumiany. Zgoda dorozumiana i ustna może zostać uznana za wystarczającą, kiedy przepisy nie wymagają zastosowania formy pisemnej. Ustawodawca wprowadza wymóg formy pisemnej tylko w odniesieniu do zabiegów chirurgicznych albo metod leczenia lub diagnostyki stwarzających podwyższone ryzyko dla pacjenta. Nie ma jednak przeszkód, aby zastosować formę pisemną również do innych świadczeń zdrowotnych aniżeli tylko tych wskazanych przez ustawodawcę. Ze względów bezpieczeństwa, a także w celu ułatwienia wykonywania zawodu lekarza, w praktyce warto

posługiwać się formą pisemną. Pozwala ona uniknąć trudności dowodowych w ewentualnym postępowaniu przed sądem oraz zapewnia zdecydowanie większą ochronę przed potencjalnymi oskarżeniami ze strony pacjentów.

Lekarz, który chce uzyskać zgodę pacjenta w formie pisemnej, może posłużyć się formularzem zgody. Coraz częściej lekarze korzystają z tego sposobu wyrażania woli przez pacjentów. Taka tendencja wynika przede wszystkim z tego, że prawidłowo sporządzony formularz zapewnia wzmoczoną ochronę lekarza przed ewentualnym postępowaniem wytoczonym przez pacjenta, a także ułatwia codzienne funkcjonowanie. Przepisy prawa nie przewidują żadnych wzorów takich formularzy (choć postuluje się zmiany prawa w tym kierunku). W konsekwencji każdy może stworzyć własne wzory takich formularzy, mając jednak na uwadze, że muszą one czynić zadość wymogom prawnym odnoszącym się do zgody pacjenta na leczenie.

Co powinien zawierać formularz zgody pacjenta?

Aby formularz zgody pacjenta był sporządzony prawidłowo, musi łącznie spełniać wiele wymogów. Po pierwsze, powinien zawierać pełną i zrozumiałą informację o proponowanym świadczeniu zdrowotnym. Pacjent powinien uzyskać informacje nie tylko o przebiegu planowanego zabiegu i ewentualnych komplikacjach, ale również o rekonwalescencji. Ponadto w formularzu powinny zostać szczegółowo określone powikłania związane z udzielanym świadczeniem, wskazując bliżej na konieczne zabiegi następcze i towarzyszące. Co więcej, pacjent powinien zostać poinformowany o tym, że w trakcie zabiegu może dojść do poszerzenia zakresu wcześniej planowanej operacji. Takie rozwiązanie wynika z powszechnie obowiązującej zasady, zgodnie z którą, pacjent wyrażając zgodę, powinien znać jej zakres przedmiotowy. Niedopuszczalne jest zatem przeprowadzenie interwencji medycznej w sytuacji, gdy pacjent nie wie i nie rozumie, na co się decyduje.

Po drugie, formularz zgody pacjenta oprócz wzmoczonego obowiązku informacyjnego powinien być przejrzysty. Niewątpliwie modelowy formularz należy podzielić na sekcje, które pozwolą na klarowne przedstawienie najistotniejszych infor-

macji związanych z proponowanym świadczeniem zdrowotnym. Oczywiście przejrzystość formularza nie jest tożsama z jego jednoznacznością. Proponuje się, aby nie konstruować formularzy, które zawierają zwroty nieprecyzyjne, budzące wątpliwości po stronie pacjenta. Innymi słowy, informacje przekazywane pacjentowi powinny być zrozumiałe, przystępne i dostosowane do jego (braku) wiedzy medycznej. Pozwoli to uniknąć nieporozumień, jakie mogą wystąpić w relacji pacjent–lekarz.

Po trzecie, pacjent (albo przedstawiciel ustawowy) powinien potwierdzić swoim podpisem, że dostarczone przez lekarza informacje zostały przekazane mu w sposób zrozumiały i przystępny. W literaturze nie wskazano jednoznacznie, czy pacjent musi podpisać się swoim imieniem i nazwiskiem, czy tylko nazwiskiem. Wydaje się, że wystarczy złożenie podpisu składającego się z nazwiska. Z kolei w przypadku gdyby złożenie podpisu na formularzu było niemożliwe (np. pacjent jest analfabeta), należałoby stosować odpowiednio przepisy ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry. W myśl art. 32 ust. 7 tej ustawy, zgoda może być wyrażona ustnie albo nawet poprzez takie zachowanie, które w sposób niebudzący wątpliwości wskazuje na wolę poddania się proponowanym lekarza przez czynnościom medycznym.

Dodatkowo w formularzu powinno być określone, kiedy i gdzie (miejscowość, data i godzina) informacje takie zostały przekazane, a także – przez którego z lekarzy. Takie rozwiązanie służy przede wszystkim celom dowodowym w ewentualnym procesie sądowym i pozwala na stwierdzenie, czy pacjent w momencie wyrażania swojej woli miał zdolność ich percepcji (był w pełni świadomy).

Po czwarte, w formularzu zgody powinna znaleźć się rubryka dotycząca odmowy na wyrażanie zgody. Pacjent zobowiązany jest do wskazania miejscowości, daty i godziny oraz złożenia podpisu. Oczywiście, pacjent przed wyrażaniem swojej odmowy jest poinformowany o całej procedurze leczenia oraz skutkach jego zaniechania. Tego typu rozwiązanie pozwala na wyłączenie odpowiedzialności cywilnej lub karnej po stronie lekarza w sytuacji niepodjęcia koniecznej interwencji medycznej.

Na zakończenie należy wspomnieć, że w literaturze coraz częściej pojawia się pytanie – czy pacjent może, wyrażając swoją wolę, na formularzu wskazać z imienia i nazwiska lekarza, który ma wykonywać czynności medyczne w procesie jego leczenia. Innymi słowy – czy pacjent ma prawo żądania przeprowadzenia zabiegu przez określonego lekarza. Zgodnie z obowiązującymi przepisami pacjent nie dysponuje prawem żądania udzielenia mu świadczenia zdrowotnego przez konkretnego lekarza; jeżeli nie godzi się na dokonanie interwencji medycznej przez konkretnego lekarza, może jedynie w ogóle odmówić zgody na jej udzielenie. Mimo to sugeruje się, aby każdy z nas mógł decydować o tym, kto będzie zajmował się procesem naszego leczenia – o ile pozwalają na to warunki panujące w podmiocie leczniczym (m.in. liczba personelu).

Uzyskanie skutecznej w świetle przepisów prawa zgody zależy przede wszystkim od realizacji powyższych wymogów. Istotne znaczenie ma w tym kontekście szczegółowość formularzy, wstępna diagnoza oraz okoliczności zabiegu. Należy przyjąć z aprobatą, że tworzenie takich formularzy pozwoli na dodatkową ochronę pacjentów, a lekarzy chronić będzie przed niesłusznie wytoczonymi przez pacjentów postępowaniami.

DR N. PRAWN. BARTOSZ PAWELCZYK – RADCA PRAWNY
AGNIESZKA WOJCIESZAK – DOKTORANTKA WPIA UAM